

Vnútorňý predpis/ Metodický pokyn riaditeľa č. 010/2015

Prevencia a riešenie šikanovania žiakov

Účel metodického pokynu:

Tento metodický pokyn upravuje postup pri prevencii a riešení šikanovania žiakov. Účelom metodického pokynu *je úprava postupu pri prevencii a riešení šikanovania žiakov* v Základnej škole, Hlavná 375/26, 013 02 Gbeľany.

Oblasť platnosti:

Metodický pokyn je záväzný pre všetkých zamestnancov zamestnávateľa Základná škola, Hlavná 375/26, 013 02 Gbeľany.

Počet strán: 10**Počet príloh: 0****Vzťah k už vydaným vnútorným predpisom:**

Tento metodický pokyn ruší Smernicu k prevencii a šikanovaniu žiakov z 11.11.2013

Gestorský útvar: Mgr. Katarína Martinkovičová zástupkyňa riaditeľa školy	Schválil: Mgr. Juraj Repáň riaditeľ školy	Dátum schválenia: 27.8. 2015 Dátum účinnosti: 27.8. 2015
---	---	---

Metodický pokyn
k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v zmysle
Metodického usmernenia MŠ SR č. 7/2006-R z 28. marca 2006

V súlade s metodickým usmernením č.7/2006-R Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach vydávam metodické usmernenie k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov Základnej školy, Hlavná 375/26, 013 02 Gbeľany.

Čl. 1
Úvodné ustanovenia

Šikanovanie sa v súčasnom období stáva vážnym problémom, ktorý sa prejavuje v školách a ktorému je potrebné venovať neustálu pozornosť, a to z hľadiska preventívneho ako aj sankčného pôsobenia.

Cieľom tejto vnútornej smernice je vzhľadom na závažnosť šikanovania poskytnúť základné informácie pedagogickým zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchovno-vzdelávacom procese o formách jeho prejavov, návrhoch na riešenie, spôsoboch ich preventívneho pôsobenia a o potrebe spolupráce s rodičmi žiakov a príslušnými inštitúciami.

Charakteristika šikanovania

Šikanovaním rozumieme akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorých zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zastrašovanie. Ide o cieľené a opakované použitie násilia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť. Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví.

Podstatnými znakmi šikanovania sú

- a) úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
- b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
- c) opakované útoky,
- d) nevyrovnaný pomer síl medzi agresorom a obeťou.

V prípade **agresorov** často ide o jedincov:

- nadpriemerne telesne zdatných, silných, obratných (hlavne pri fyzických útokoch),
- s veľmi dobrou inteligenciou, ktorá umožňuje vymýšľať rafinované formy agresie, čím môže nahrádzať nedostatok fyzickej sily,
- sebaistých, neúzkostných, často však poškodených nevhodnou výchovou,
- typická je túžba dominovať, ovládať druhých, bezohľadne sa presadzovať,
- ľahko sa urazia, sú vzťahovační,
- ubližovať druhým je pre neho radosť
- určitú úlohu tu majú temperamentové predpoklady (vznetlivosť, impulzivita) vždy však posilňované rodinnou výchovou (nedostatok záujmu, citový chlad, ponižovanie, fyzické násilie, agresívne správanie rodičov)
- ktorí sa chcú týmto spôsobom zaradiť do partie

Obeťou šikanovania sa môže stať každý. Šikanovanie hrozí deťom, ktoré prídu ako nové do zohraného kolektívu. Tieto deti sa stanú predmetom nepriateľstva pre svoju nejakú

prednosť. Môžu to byť deti premýšľavé, príliš zrelé a ušľachtilé, infantilné pre svoju jemnosť. Najčastejšie sa stávajú terčom šikanovania deti vtedy:

- ak sa od skupiny odlišujú pre nejakú zvláštnosť (dobrý žiak, alebo handicap),
- ak má v škole málo kamarátov,
- ťažšie nadväzuje kontakty,
- na ostatných pôsobí dojmom citovo labilného,
- dieťa zo sociálne slabšej vrstvy (menej atraktívne oblečené, hygienická zanedbanosť),
- provokujú agresiu vlastným správaním.

Obet' máva nízke sebavedomie, má sklon pociťovať zanedbanie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpu a nezaujímavú, submisívne sa podriaďuje. Ťažko sa presadzuje medzi vrstovníkmi.

Šikanovanie sa môže prejavovať v priamej a nepriamej podobe.

Priame znaky šikanovania môžu byť napr.:

- Posmešné poznámky na adresu žiaka, pokorujúce alebo urážlivé prezývky, nadávky, ponižovanie, posmech, hrubé žarty na jeho účet. Rozhodujúcim kritériom je, do akej miery je daný žiak konkrétnou prezývkou alebo "žartom" zraniteľný.
- Kritika žiaka, výčitky na jeho adresu, najmä prednesené nepriateľským až nenávisťným, alebo pohrdavým tónom.
- Nátlak na žiaka, aby dával vecné alebo peňažné dary šikanujúcemu, alebo za neho platil.
- Príkazy, ktoré žiak dostáva od iných spolužiakov, najmä prednesené panovačným tónom, a skutočnosť, že sa im podriaďuje.
- Nátlak na žiaka k vykonávaniu nemorálnych až trestných činov či k spoluúčasti na nich.
- Strkanie, štvachanie, údery, kopance, ktoré prípadne nie sú zvlášť silné, ale je nápadné, že ich obeť neopláca.
- Šarvátky, v ktorých jeden z účastníkov je zreteľne slabší a snaží sa uniknúť.

Nepriame (varovné) znaky šikanovania môžu byť napr.:

- žiak je počas prestávok často osamotený, ostatní o neho nejavia záujem, nemá kamarátov, ignorovanie obete,
- pri tímových športoch býva jedinec volený do mužstva medzi poslednými,
- počas prestávok vyhľadáva blízkosť učiteľov,
- ak má žiak prehovoriť pred triedou, je neistý, ustrašený,
- pôsobí smutne, nešťastne, stiesnene, má blízko k plaču, stáva sa uzavretým,
- jeho školský prospech sa niekedy náhle a nevysvetliteľne zhoršuje,
- jeho veci sú poškodené alebo znečistené, prípadne rozhádzané,
- zašpinený alebo poškodený odev, stále mu chýbajú nejaké jeho veci,
- odmieta vysvetliť poškodenie a stratu vecí, alebo používa nepravdepodobné výhovorky,
- mení svoju pravidelnú cestu do školy a zo školy,
- začína vyhľadávať dôvody pre absenciu v škole,
- odreniny, modriny, škrabance alebo rezné rany, ktoré nedokáže uspokojivo vysvetliť.

Šikanovanie sa môže uskutočňovať aj medzi žiakmi v triede, či výchovnej skupine a odohráva sa najmä v čase prestávok, cestou do školy a zo školy alebo v čase mimo vyučovania.

Škola zodpovedá za žiakov v čase vyučovania a školských akcií (§ 49 zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších prepisov, najmä čl. 3, čl. 16, čl. 19 a čl. 29 Dohovoru o právach dieťaťa a podľa pracovného poriadku školy).

Šikanovanie nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované a pedagóg musí šikanovanie medzi žiakmi bez meškania riešiť a každej jeho obeti poskytnúť okamžitú pomoc.

Čl. 2 Prevenia šikanovania

- Je dôležité, aby sa s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania ako antisociálneho správania jednotlivcov i skupín oboznámili všetci žiaci, zamestnanci školy a rodičia. Pre žiakov, pedagogických zamestnancov i rodičov je potrebné vedieť, že tieto formy správania nie sú neškodným humorom a zábavou, mali by sa oboznámiť predovšetkým s negatívnymi dôsledkami šikanovania, a to tak pre jeho obeť, ako i pre agresorov. Za zvlášť nebezpečné je potrebné považovať tendenciu podceňovať počiatkové prejavy šikanovania.
- Dôležité aktivity školy sa nedajú spájať len s vyučovacími predmetmi, ale sa týkajú všetkých činností a situácií v škole, v ktorých sa žiak učí prijímať všeobecné hodnoty spoločnosti, identifikovať sa s nimi a konať v ich duchu v každodennom živote.
- Zabezpečiť vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania. Organizovať semináre s odborníkmi zaoberajúcimi sa danou problematikou.
- Spolupracovať s odborníkmi z príslušného CPPPaP, resp. ďalšími odbornými pracoviskami poradenských a preventívnych služieb v regióne.

V rámci účinnej prevencie šikanovania je pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie dôležité najmä:

Vytvoriť pozitívnu klímu v škole, **posilňovať demokraciu v triede a v škole**. Výchova detí k demokracii má tieto hlavné zásady:

- **pýtať sa detí na ich názory a priania**, trpezlivo a s rešpektom ich počúvať, diskutovať s nimi. Mohli by sme napríklad vyhlásiť mimoriadnu triednickú hodinu v jeden deň, v jednu hodinu na celej škole, kde každý triedny profesor informuje v podobnom duchu, tzn. adresne, kto, čo spravil, čo porušil, aké mal možnosti nápravy, za čo bol vylúčený, preradený alebo inak potrestaný. Dôležité je zamerať sa viac na odsúdenie činu, ako človeka, aby mal predsa len možnosť odčiniť svoje hriechy. Dôvernejšia atmosféra v triede umožňuje klásť otázky triednemu, navrhovať možné iné opatrenia a dohodnúť sa na ďalšej stratégii, aby sa niečo podobné neopakovalo.
- **dávať skupine, triede**, pri vhodných príležitostiach **možnosť voľby**: o čom chcú diskutovať, čo ich zaujíma,
- **pestovať žiacku samosprávu** v rámci školy aj v rámci jednotlivých tried.

Výhody demokratických tried sú tie, kde žiaci:

1. môžu spolurozhodovať o pravidlách správania,
2. sú vystavení logickým dôsledkom vlastného nesprávneho správania,

3. sú motivovaní k aktívnej spolupráci na vyučovaní
 - (1) navodiť úzku spoluprácu medzi žiakmi, zamestnancami školy, rodičmi a jasne vymedziť možnosti oznamovať aj zárodky šikanovania (pri zachovaní dôvernosti takýchto oznámení),
 - (2) vo vnútornom poriadku školy jasne stanoviť pravidlá správania vrátane sankcií za ich porušenie, viesť písomné záznamy o riešení konkrétnych prípadov šikanovania,
 - (3) zaistiť v súlade s pracovným poriadkom dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, počas vyučovania až do odchodu žiakov zo školy, a to najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
 - (4) oboznámiť pedagogických zamestnancov so systémom školy pre oznamovanie a vyšetrovanie šikanovania, zvyšovať informovanosť pedagogických zamestnancov, informovať pedagogických zamestnancov, žiakov, aj rodičov o tom, čo robiť v prípade, keď sa dozvedia o šikanovaní (napr. umiestniť na prístupné miesto kontakty a telefónne číslo na inštitúcie, ktoré sa problematikou šikanovania zaoberajú),
 - (5) v pracovnom poriadku školy vymedziť oznamovaciu povinnosť pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov,
 - (6) zaangažovať do riešenia a do prevencie šikanovania aj žiacku školskú radu.

Čl. 3

Metódy riešenia šikanovania

Odhalenie šikanovania býva niekedy veľmi ťažké i pre skúseného pedagóga. Najzávažnejšiu negatívnu úlohu pri jeho zisťovaní hrá strach (alebo snaha o utajenie) u obetí, ale aj agresorov a ďalších možných účastníkov. Chrániť zdroj informácií, neprezradiť ho, ak si to sám nepraje a nechce pristúpiť na otvorenú konfrontáciu. Celý prípad riešiť s rozvahou, na pokojnom mieste, s dostatkom času. Pri riešení prípadu čo najmenej prezradíme o tom, čo už vieme a o tom, čo nemôžeme dokázať.

Pre vyšetrovanie šikanovania sa odporúča nasledovná stratégia:

- zaistenie ochrany obetiam,
- rozhovor s deťmi, ktoré na šikanovanie upozornili, rozhovor s obeťou, s agresormi, s každým zvlášť
- nájdenie vhodných svedkov, individuálne, prípadne konfrontačné rozhovory so svedkami (nikdy nekonfrontovať obeť a agresorov),
- kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov obeť aj agresora,
- kontaktovanie CPPPaP
- využitie anonymnej dotazníkovej metódy.

Pri výskyte skupinového násillia voči obeť sa odporúča nasledovný postup:

- a) okamžitá pomoc obeť,
- b) dohoda riaditeľa školy s pedagogickými zamestnancami na postupe vyšetrovania,
- c) vlastné vyšetrovanie,
- d) zabránenie možnej krivej výpovede agresorov, ich izolácia bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi,
- e) nahlásenie prípadu polícii,
- f) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov,

Rozhovor s obeťou

- necháme dieťa samostatne hovoriť, citlivo ho povzbudzujeme, aby hovorilo čo najviac
- po spontánnej výpovedi sa začneme pýtať na všetky podrobnosti
- otázky: "Čo sa stalo? Kde sa to stalo? Kto čo urobil? Ako sa správali ostatní prítomní?"
- obeť uistíme o svojej ochrane
- môžeme dieťa požiadať, aby celý incident napísalo
- ak je viditeľné zranenie, upovedomíme lekára, prípadne políciu
- upovedomíme rodičov
- na otvorenú konfrontáciu dieťa neprehovárime, iba mu to navrhujeme, ak nesúhlasí, znovu ho ubezpečíme o ochrane
- pozor na falošné obvinenia

Rozhovor s agresorom

- skôr ako začneme naostro vyšetrovať, zvážime, aká je možnosť agresora usvedčiť
- ak je táto možnosť veľmi malá, hlavne v prípade strachu a obáv obeť, musíme sa uspokojiť s tým, že urobíme všetko pre ochranu obeť
- otvorene povieme o obvinení a sledujeme reakcie (chránime obeť i svedkov)
- jednáme pokojne, neoddávať sa prípadnému hnevu
- necháme samostatne hovoriť agresora, prípadne mu dáme celú situáciu napísať
- kladieme mu jasné a presné otázky
- kým prípad nie je vyriešený, neodsudzujeme
- aj v prípade vyriešeného problému odsúdime čin, nie celú osobnosť (ako človek má šancu na nápravu)
- informujeme o možných sankciách a ďalšom postupe

Rozhovor so svedkami

- individuálne rozhovory
- kladieme konkrétne otázky (kto, kedy, ako)
- v prípade, že sa nám nedarí, použijeme takú otázku z ktorej sa už predpokladá, že dieťa určitú vec videlo "Kde si bol keď... ." namiesto "Ublížil X žiak žiakovi Y"
- dobré sú otázky, na ktoré sa nedá odpovedať áno - nie - neviem
- musíme čeliť výhovorkám

Rozhovor s rodičmi obeť

- informujeme ich o celom priebehu vyšetovania
- ubezpečíme ich o ochrane ich dieťaťa
- snažíme sa dohodnúť na spolupráci

Rozhovor s rodičmi agresora

- rodičov pozveme na rozhovor
- oboznámime ich o priebehu vyšetovania, o podstate činu i o celkovom správaní sa dieťaťa v škole
- u týchto rodičov, ktorí nemajú záujem spolupracovať, a ktorí priamo negatívne ovplyvnili správanie svojho dieťaťa, rozhovor zbytočne nepredlžujeme. Oboznámime

- ich o možných sankciách a o ďalšom postupe.
- zápis z jednaní im dáme podpísať

Oboznámenie triedy

- oznámime spolužiakom, či a ako budú vinníci potrestaní,
- vo vážnejších prípadoch by mal toto jednanie viesť riaditeľ školy,
- v prípade obáv o bezpečnosť obete od tohto kroku upustíme

Čl. 4 Opatrenia na riešenie situácie

Z opatrení pre obeť možno použiť:

- odporúčanie rodičom obeť vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť CPPP a P
- informovanie a poradenstvo pre rodičov obeť.

Z bežných opatrení pre agresorov možno použiť:

- b) odporúčenie rodičom agresorov vyhľadať odbornú starostlivosť CPPP a P
- b) zníženie známky zo správania,
- c) preloženie žiaka do inej triedy,
- d) výchovné opatrenia – napomenutie a pokarhanie triednym učiteľom, pokarhanie riaditeľom školy;

V mimoriadnych prípadoch sa môžu použiť ďalšie opatrenia:

- a) odporúčanie rodičom umiestniť žiaka na dobrovoľný diagnostický pobyt do príslušného DC, prípadne do liečebno-výchovného sanatória,
- b) oznámenie príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny – sociálno-právna ochrana detí za účelom využitia nutných výchovných opatrení v prospech maloletého v zmysle zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, v znení neskorších predpisov
- c) oznámenie príslušnému útvaru Policajného zboru SR, ak došlo k závažnejšiemu prípadu šikanovania, pri ktorom je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo čin inak trestný (u maloletých).

Čl. 5 Výchovné opatrenia

(1) Je veľmi dôležité premyslieť, akým spôsobom budeme udeľovať odmeny a tresty. Výchovný účinok môže mať trest aj odmena pre ostatných (nie toho koho sa priamo dotýka) len vtedy, keď sú o ňom adresne informovaní ako o dôsledku skutočného správania. Znamená to pre ostatných aj potvrdenie toho, že to čo sme vyhlásili myslíme vážne a sami dodržiavame a že ponosú reálne dôsledky za svoje správanie. Tu je potrebné opatrne zvažovať, aký účinok bude mať určitá forma zverejnenia.

- Môžeme totiž vyvolať pocit falošného hrdinstva pri vyhlásení a osobnom pranierovaní vinníka na verejnom zhromaždení školy.
- Vyvolanie nenávisťi voči obeť predhodenej davu bez možnosti brániť sa tiež nie je žiaduce.
- Anonymné a neosobné vyhlásenie cez rozhlas zasa nevyvolá silné emocionálne zážitky, ktoré pomáhajú tvoriť pocit vlastnej zodpovednosti za svoje činy.

(2) Predovšetkým predvoláme rodičov a urobíme pohovor so žiakom v prítomnosti rodičov, triedneho profesora, výchovného poradcu a riaditeľa. Odlíšime, či sa jedná o prvý prípad - vtedy nejde o šikanovanie - alebo nie. Aj pri prvom prípade však posúdime závažnosť (intenzita prípadu) a podľa toho volíme výchovné opatrenia. Ak sa jedná o opakovaný prípad, posúdime tiež závažnosť, resp. formu šikanovania.

Cieľom preventívnych opatrení samozrejme je, aby sme k týmto sankčným opatreniam museli siahť čo najmenej.

Čl. 6

Spolupráca školy s rodičmi žiakov

Pri podozrení na šikanovanie žiaka je potrebná spolupráca vedenia školy, koordinátora prevencie, prípadne výchovného poradcu a ďalších pedagogických zamestnancov tak s rodinou obete, ako aj s rodinou agresora. Pri pohovore s rodičmi majú dbať pedagogickí zamestnanci na taktný prístup a najmä na zachovanie dôvernosti informácií.

Nedá sa však predpokladať, že rodičia budú vždy hodnotiť situáciu objektívne, preto sa odporúča upozorniť ich na to, aby si všímali možné príznaky šikanovania a ponúknúť im pomoc. Rodičom žiakov sa odporúča upozorniť najmä na to, aby si všímali týchto možných príznakov šikanovania:

- Za dieťaťom neprichádzajú domov spolužiaci alebo iní kamaráti.
- Dieťa nemá kamaráta, s ktorým by trávil voľný čas, s ktorým by si telefonovalo a pod., nie je pozývané na návštevu k iným deťom.
- Nechutí ísť ráno do školy (zvlášť keď skôr malo dieťa školu rado). Dieťa odkladá odchod z domova, prípadne je na ňom možno pri starostlivom pozorovaní pozorovať strach. Strata chuti do jedla.
- Dieťa nechodí do školy a zo školy najkratšou cestou, prípadne strieda rôzne cesty, prosí o dovoz či odvoz autom, chodí domov zo školy hladné (agresori mu berú desiatu alebo peniaze na desiatu).
- Dieťa usína s plačom, má nepokojný spánok, kričí zo sna, napr. "Nechajte ma!".
- Dieťa stráca záujem o učenie a schopnosť sústrediť sa na učenie.
- Dieťa je doma smutné či apatické, alebo sa objavujú výkyvy nálad, zmienky o možnej samovražde. Odmietajú zveriť sa s tým, čo ho trápi.
- Dieťa žiada o peniaze, pričom udáva nevierohodné dôvody (napríklad opakovane hovorí, že ich stratilo), prípadne doma kradne peniaze.
- Dieťa nápadne často hlási stratu osobných vecí. Je neobvykle agresívne k súrodencom alebo iným deťom, možno prejavuje i zlosť voči rodičom.
- Dieťa si sťažuje na neurčité bolesti brucha alebo hlavy, možno ráno zvracia, snaží sa zostať doma. Svoje zdravotné ťažkosti môže preháňať, prípadne i simulovať (manipuláciu s teplomerom a pod.)
- Dieťa sa vyhýba dochádzke do školy, zdržuje doma viac, ako malo vo zvyku.

Čl. 7

Spolupráca školy s ďalšími inštitúciami

- (2) V rámci prevencie šikanovania a pri jeho riešení je dôležitá spolupráca s CPPPaP, ako aj s ďalšími inštitúciami a orgánmi.
- (3) Je dôležité riadiť sa opatreniami a odporúčaniami Štátnej školskej inšpekcie .
- (4) Pri podozrení, že šikanovanie naplnilo skutkovú podstatu priestupku alebo trestného činu, je riaditeľ školy povinný oznámiť túto skutočnosť príslušnému útvaru Policajného zboru SR.
- (5) Školy sú povinné bez zbytočného odkladu oznámiť orgánu sociálno-právnej ochrany skutočnosti, ktoré ohrozujú žiaka, alebo že žiak spáchal trestný čin, prípadne opakovane páchal priestupky.

Čl. 8

Opatrenia na prevenciu šikanovania.

- 1. úloha:** Oboznámiť s obsahom metodického usmernenia všetkých žiakov, rodičov a zamestnancov školy.
- 2. úloha:** Dôsledne vykonávať pedagogický dozor.
- 3. úloha:** Oznámiť prípady šikanovania riaditeľstvu školy. Prijat' neodkladne opatrenia na ochranu obete.

Táto smernica nadobúda účinnosť od 27.08.2016

Mgr. Juraj Repán
riaditeľ školy